

УДК: 371.132+061(73)

Зоряна УДИЧ,
кандидат педагогічних наук,
асистент кафедри педагогіки та
гендерної рівності Тернопільського
національного педагогічного
університету ім. Володимира
Гнатюка, м. Тернопіль

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК УЧИТЕЛІВ У СИСТЕМІ ПЕДАГОГІЧНИХ ОБ'ЄДНАНЬ США

У статті розглянуто зміст та принципи роботи американських педагогічних об'єднань; визначено напрямки їх діяльності; з'ясовано їх вплив на розвиток освіти США; проаналізовано роль об'єднань педагогів у професійному розвитку вчителів та форми їх зростання.

Ключові слова: асоціації учителів та педагогічні видання США.

В статье определены суть и принципы работы американских педагогических объединений, раскрыты направления их деятельности; выяснено их влияние на развитие образования США; проанализирована роль объединений педагогов в профессиональном развитии учителей.

Ключевые слова: ассоциации учителей и педагогические издания США.

The professional development of teachers in the system of pedagogical associations in the USA. The article highlights the content and principles of the American educational associations; defined areas of their activity; found their influence on the development of education in the USA analyzes the role of associations of teachers in professional development of teachers and forms of their growth.

Keywords: association of teachers and teaching editions in the USA.

За останні роки активізувалися пошуки ефективної моделі формування та подальшого професійного зростання українських педагогів, що відображено у численних наукових розвідках. З цією метою узагальнюється відповідний досвід як вітчизняний так і зарубіжний.

Важливе значення у захисті інтересів учителів, відстоюванні їх прав, забезпеченні гідними умовами праці, сприянні підвищенню кваліфікації, професійному удосконаленні мають педагогічні об'єднання. Чималий досвід їх функціонування накопичено в американському суспільстві.

Загалом, система освіти США є постійним предметом дослідження. Про це свідчать праці В.М. Володько, І.В. Гавриш, О.В. Глузман, Я.Г. Гулецької, Т.М. Данилишеної, Л.І. Зав'ялової, Т.С. Кошманової, М.В. Нагач, П. Пуховської, О.О. Романовського, Л.В. Сень, Л.Є. Смалько, Т.Г. Чувакової, які досліджували специфіку американської педагогічної освіти, вимоги до особистості учителя в США. Проблемам функціонування різних видів професійних об'єднань педагогічних працівників присвячені праці О.В. Садовець; стандартизації освіти –

Н.В. Мукан; системі підвищення кваліфікації шкільних педагогів Ю.С. Правді-вцева та ін. Огляд останніх наукових досліджень свідчать про те, що професійні об'єднання педагогів США, педагогічна періодика ще не набули системного вивчення й окремого аналізу, який передбачав би цілісну характеристику їх форм та методів діяльності. Тому виникає потреба в узагальненні досвіду роботи педагогічних об'єднань США і визначення їх ролі у професійному зростанні учителів. Що і є метою нашої статті.

Важливе значення у професійному розвитку американських учителів відіграють невеликі професійні спільноти, утворені на базі шкіл чи шкільного округу. Це своєрідні команди вчителів, які працюють з метою удосконалення школи та переймання позитивного педагогічного досвіду. Також вони сприяють уникненню ізоляції вчителя та наданні своєчасної допомоги у розв'язанні тих чи інших професійних або особистісних проблем; налагодженню ефективної співпраці між колегами; формуванню колективної відповідальності за успішність навчальної діяльності учнів; впровадженню інновацій у навчально-виховний процес. Подібні функції в українській системі освіти виконують методичні об'єднання учителів-предметників. І коли мова йде про великі українські професійні об'єднання педагогів (добровільні і неприбуткові), то, найперше, згадуємо діяльність професійних спілок. Загалом, їх робота спрямована на підвищення статусу педагога, відслідковування відповідності заробітної плати вчителя відповідним стандартам, розв'язання соціально-економічних проблем в освітній галузі, забезпечення гідних умов праці, навчання, побуту і відпочинку, стипендіального забезпечення. А ось, питання професійного становлення, розвитку і ефективної педагогічної діяльності відходять на другий план. Така ситуація є характерною для більшості розвинених країн. З такою ж проблемою свого часу зіштовхнулися і в США.

Для того, щоб забезпечити якісну підготовку учителів, їх професійне самовдосконалення, сприяти особистісному росту, пришвидшенню провадження освітніх інновацій, розв'язанню проблеми співпраці усіх зацікавлених у ефективному навчанні та вихованні підростаючого покоління (батьків, педагогів, представників органів влади та інших галузей) в США у 70-80-х рр. минулого століття почали ініціювати утворення професійних об'єднань педагогів та осіб, причетних до навчання й виховання підростаючого покоління. Серед них вагому роль в освітянському русі сьогодні мають різного роду асоціації.

Асоціації є вільними утвореннями, які здійснюють взаємодію громадянського суспільства й держави. У США вони відіграють важливу роль у підвищенні якості освіти, відстоюванні інтересів та просуванні ідей певних прошарків і верств суспільства, що виявляється в лобіюванні їх інтересів і в розробці та реалізації конкретних програм і заходів щодо реалізації власних ідей і задач на різних рівнях. Найбільшими американськими асоціаціями педагогічного спрямування є: Національна асоціація для обдарованих дітей, Асоціація державних коледжів та університетів, Асоціації батьків і вчителів, Американська психологічна асоціація, Асоціація вищої освіти для жінок, Асоціація відкритої освіти, Асоціація розвитку науки, Асоціація педагогічних досліджень, Американська асоціація коледжів із підготовки вчителів, Національна асоціація середніх шкіл,

Національна асоціація учителів США з професійної підготовки учителів середніх класів та ін. [3; 4; 6]. О.В. Садовець пропонує наступний поділ професійних освітніх асоціацій США:

- *загальні* (об'єднують усіх учасників освітнього простору, зацікавлених у реалізації цілей діяльності асоціації (педагогів різних рівнів освіти та спеціальностей, представників різноманітних галузей освіти (напр.: Асоціація педагогів Америки (Association of American Educators));
- *фахові* (об'єднують вчителів за спеціальністю, навчальною дисципліною (напр.: Американська рада вчителів іноземних мов (American Council of Teachers of Foreign Languages));
- *галузеві* (діяльність яких визначається інтересами певної сфери освіти чи науки (напр.: Асоціація розвитку комп'ютерних технологій в освіті (Association for the Advancement of Computing in Education));
- *асоціації за рівнем освіти* (напр.: Асоціація вчителів середніх класів (National Middle School Association)) [5].

Накопичений вже на рубежі ХХ–ХХІ ст. досвід роботи американських батьківських асоціацій і їх співпраця із учителями призвели до того, що вони сьогодні мають вагомий впливали на педагогічний процес, на вибір програм, у розробці системи оцінок успішності учнів та роботи вчителів. Вони ж організують благодійну діяльність, працюють із неблагополучними сім'ями, подекуди ведуть у школах гуртки чи навіть проводять уроки як волонтери. Найбільш відомою серед них сьогодні є *Державна організація зв'язків батьків зі школою*, яка, власне, і спрямовує свої зусилля на покращення взаємодії сім'ї і школи [2, с.133].

Найбільш відомою професійною педагогічною організацією в США є *Асоціація Американських освітян*. Її мережа охоплює більше 50 штатів. На її головній сторінці офіційного сайту організації зазначено, що дана спільнота є передовою асоціацією вчителів Америки, яка сприяє процвітанню професії педагога шляхом особистого і професійного розвитку її представників та надання їм захисту і допомоги, а також сприяє досягненню досконалості в освіті, для того, щоб члени асоціації отримували повагу, визнання і винагороду, на які заслуговують [6]. Основними пріоритетами асоціації є інтереси дітей та забезпечення розвитку найкращої освіти. Там же ж наголошується, що професійні освітяни вступають в асоціацію виключно на добровільних засадах і повинні бути готовими покращувати освіту через співпрацю, а не шляхом страйків і бунтів. Уся діяльність членів асоціації спрямовується на: створення такого навчального простору у країні, який буде сприяти виявленню і реалізації можливостей всіх студентів; втілення найвищих моральних норм у роботу професійних освітян; пропагуванні ідеї, що кожна дитина має право на безперервну освіту, якій не будуть перешкоджати страйки чи інші форми переривання роботи учителів.

У США звичайною практикою є розроблення і дотримання представниками різних професій, учнями та студентами етичних кодексів. Вони виступають гарантантами дотримання тими, хто їх приймає, зазначених норм поведінки, визначених моральних цінностей у професійній діяльності. В Асоціації Американських освітян також діє етичний кодекс. В його основі закладено ряд принципів:

гідне ставлення до студентів, діяльності і виконання професійних обов'язків, колег, батьків і громадськості [7].

Сьогодні українське суспільство також здійснює спробу чітко окреслити морально-етичний аспект діяльності педагогів і активно обговорює проект етичного кодексу українського вчителя, розробленого Національною експертною комісією України з питань захисту суспільної моралі і представленою ще у жовтні 2011 р. Неоднозначне ставлення і відгуки громадськості та педагогів до цього документа свідчить, що його зміст потребує доопрацювання.

Ще однією досить впливовою організацією американських педагогів є *Національна асоціація середньої школи*, заснована ще у 1973 р. Її головними пріоритетами у діяльності є професійна підготовка, професійний розвиток учителів та здійснення наукових досліджень в інтересах учнів середньої школи. Представниками асоціації розробленні обов'язкові компоненти спеціальної програми підготовки учителів середніх класів, серед яких є: розвиток підростаючого покоління, філософія освіти та організація навчання у середніх класах, навчальні програми, ґрунтовні знання змісту предмету викладання, процес планування, викладання і оцінювання, наявність практичного досвіду у сфері педагогічної діяльності [9].

Заслуговує на увагу також і пропозиція представників цієї асоціації щодо спеціалізації педагогів. Вони переконанні, що однією з умов якісної професійної підготовки учителів середніх класів є їх відповідна спеціалізація, яка чітко розмежовує учителів початкових, середніх та старших класів і не допускає їх взаємозаміни. Загалом, асоціація вважає, що учні певної вікової категорії мають навчатися учителями, які володіють спеціальними знаннями, вміннями, навичками, необхідними саме для їх вікової категорії та стадії розвитку. Про аргументованість цього питання свідчить те, що деякі штати почали вимагати від кандидатів на посади вчителів відповідні документи про спеціалізацію [5]. Необхідно акцентувати на тому, що система середньої загальної освіти в США передбачає чіткий поділ на Elementary School (початкову школу (1–4 класи)), Middle School (середня школа (5–8 класи)) и High School (старша школа (9–12 класи)). В порівнянні із вітчизняною системою загальної освіти обидві вони є майже ідентичними. Однак різниця полягає у тому, що цей поділ в США передбачає їх функціонування в окремих будівлях, наявність відокремлених стадіонів, бібліотек, а також адміністрацію, викладацький склад, обслуговуючий персонал. Такий підхід до поділу шкіл, як свідчить практика, має вагомі переваги не лише в адмініструванні, але і в навчально-виховному процесі. Адже весь педагогічний колектив працює ефективніше, зосередившись на певній віковій категорії учнів, а ті, в свою чергу, позбавлені можливого негативного впливу старших. До того ж, на нашу думку, це – ідеальні умови для зародження і дієвості певних традицій та церемоніалів, які мають чималий виховний вплив.

Аналізуючи досвід професійних педагогічних організацій США у розв'язанні проблеми підготовки майбутніх вчителів, виокремлюємо ще одне найстаріше об'єднання – *Американську федерацію вчителів* (заснована у квітні 1916 р. в Чикаго (штат Іллінойс)). Федерація на сьогодні нараховує близько 1 млн. членів. Її структура складається з таких підрозділів: вчителі; адміністраторо-

ри і шкільний персонал; місцеві, державні і федеральні службовці; викладачі і співробітники вищої освіти; медики різних спеціальностей та медсестри. Крім того, її членами сьогодні є близько 170 000 педагогів-пенсіонерів. Співпраця між ними спрямована на те, щоб сприяти забезпеченню педагогів роботою, покращенню умов життя і праці своїх членів і їх сімей, підвищити якість освітніх послуг шляхом професійного зростання педагогів, об'єднати зусилля усіх членів для надання допомоги і підтримки один одному, поширювати демократичні ідеали, захищати права та свободи у федерації, в країні і у всьому світі. Федерація відіграла важливу роль у реформуванні освіти в США в останні десятиліття минулого століття. Особливо відзначився її багаторічний президент Альберт Денис, якого було визнано як одного з найбільш впливових фігур у сфері освіти у ХХ ст. Багато відомих американців були серед членів федерації, у тому числі Джон Дьюї, Альберт Ейнштейн, Х'юберт Хамфрі, лауреат Пульцерівської премії Франк Маккорт, лауреати Нобелівської премії миру Елі Візель, Ральф Банч та ін. [8].

Про те, що педагогічні об'єднання у США мають вплив на політику свідчить хоча б нещодавній масовий страйк членів Союзу учителів Чикаго (штат Іллінойс) (останній відбувся більше 25 років тому), у якому взяли участь 29 тис. осіб. Результатом стало підписання угоди із мером міста про реформи освіти, в основі яких лежить захист прав та інтересів освітян. З іншого боку, ця акція свідчить і про наростаючі кризові проблеми в американській освітянській сфері.

Узагальнюючи зміст роботи професійних об'єднань педагогів в США визначаємо пріоритетні напрямки їх діяльності:

- *захист і професійний розвиток членів об'єднання*: відслідковують забезпеченість роботою педагогічних працівників; захищають їх інтереси, надають дієву психологічну, юридичну та матеріальну підтримку; сприяють їх самоосвіті та саморозвитку; беруть безпосередню участь в атестації педагогів;

- *вплив на державну політику у сфері освіти*: ініціюють на законодавчому рівні зміни в освітньому середовищі; здійснюють оцінку програм післядипломного навчання та акредитацію навчальних закладів;

- *співпраця із батьками учнів*: забезпечують процес педагогізації батьків, надають консультативні послуги, створюють умови взаємодії навчальних закладів та батьків;

- *впровадження передового педагогічного досвіду*: готують навчальні матеріали; підтримують педагогічні видання; розробляють спеціальні навчальні програми, тренінги; залучають інших спеціалістів до співпраці.

Завдяки ефективній діяльності професійних об'єднань, їх взаємодії із іншими суспільними інституціями імідж американських учителів у суспільстві є досить високим, а педагогічна професія високооплачуваною. Водночас, до вчителя висувуються високі вимоги як до особистості так і до професіонала, відповідність яким періодично перевіряється незалежними експертами та системою ліцензування й стандартів.

Професійний розвиток учителів у системі американських асоціацій здійснюється завдяки ефективним форм роботи. Ці форми об'єднанні у три категорії (табл.1) [5]:

Таблиця 1

Форми професійного розвитку учителів в асоціаціях

Категорія	Мета	Форми розвитку учителів
Обов'язковий мінімум	Обмін досвідом і ознайомлення з новими ідеями	Участь в симпозиумах, конференціях та семінарах
Професійний розвиток другого покоління	Поглиблення професійних знань, удосконалення умінь та навичок учителів	Опрацювання професійної літератури та цінних науково-педагогічних ресурсів; участь у групах за інтересами та цільових групах та колегіальних проектах; розробка та розвиток навчальних матеріалів і програм; публікації у виданнях асоціації; робота у мережі Інтернету; відвідування стаціонарних курсів, лекцій; зустрічі та обмін досвідом з професіоналами; наставництво та інструктування; здійснення наукових досліджень, сертифікація, стажування, педагогічне спостереження тощо.
Розвиток лідерських здібностей	Розвиток лідерських здібностей вчителів, вплив на усвідомлення власної позиційної сили в освітній системі і суспільстві	Участь у процесі розробки та розвитку національних стандартів освіти, представництво вчителями асоціації та її діяльності у власних школах, участь у процесі прийняття освітніх рішень державного значення.

Аналізуючи ситуацію із подібними педагогічними об'єднаннями в Україні, ми дійшли висновку, що вони наразі перебувають у процесі становлення. Є спроби об'єднати педагогів в товариства (Всеукраїнське православне педагогічне товариство, Український педагогічний клуб). Однак ці організації не здобули масовості та активної діяльності.

Щоправда, впродовж 90-х років минулого століття активно діяло Всеукраїнське Педагогічне Товариство ім. Григорія Ващенка, в роботі якого пріоритетним завданням було впровадження світоглядних засад української педагогіки, вивчення та популяризація педагогічної спадщини Г. Ващенка та інших українських педагогів. Необхідно віддати дань цьому товариству, його науково-видавничій діяльності і визнати, що воно було чи не єдиним за всі роки незалежності України, хто прагнув об'єднати свідомих українських педагогів для спільної праці. Сьогодні товариство використало свій потенціал та можливості. Однак суспільство відчуває необхідність у впливовому громадському інструментарії в освітянській сфері. І перші кроки до його створення вже здійснено. 10

грудня 2011 р. у Києві за сприяння Центру національного відродження відбувся круглий стіл на тему: «Українське суспільство на шляху реформування освіти», наслідком якого стало створення робочої групи, яка працює над першочерговими завданнями та форматом об'єднання українських освітян і педагогів [1].

Не останню роль у професійному зростанні педагогів в США відіграє і педагогічна преса. На рівні штатів періодично до друку готується більше 80 найменувань педагогічних журналів, які умовно можна поділити на групи для: вчителів та вихователів, які працюють із дітьми дошкільного чи молодшого шкільного віку (Child Language Teaching and Therapy, Journal of Early Childhood Literacy, Journal of Early Childhood Research, Topics in Early Childhood Special Education); роботи із обдарованими дітьми (Gifted Child Quarterly, Young Exceptional Children); на підвищення якості вищої освіти (Active Learning in Higher Education, Arts and Humanities in Higher Education); поширення освіти дорослих людей (Adult Education Quarterly); керівників і лідерів освіти (Journal of Career Assessment, Journal of Cases in Educational Leadership); а також різноматичні педагогічні журнали (Journal of Teacher Education, American Educational Research Journal, Education and Urban Society, Educational Policy, Journal of Management Education) та ін. [10]. Чимало педагогічних видань та їх матеріалів представлено в мережі Інтернет. Загалом американські учителі мають доступ до 1890 освітянських видань різноманітної тематики [10]. Звичайно, в Україні цей показник значно менший. За останні роки в українському сегменті Інтернету доступні сайти лише трьох десятків наукових педагогічних журналів. Наразі спостерігаємо загальну тенденцію щодо переходу друкованих видань на електронну форму існування. Зважаючи на це, прогнозуємо зростання числа присутності українських педагогічних видань в мережі Інтернет.

Сподіваємося, що висвітлена у статті специфіка функціонування педагогічних громадських організацій США й адаптація отриманих результатів до вітчизняної системи освіти, особливо що стосується професійного зростання учителів їх захисту, активізує українську освітянську громадськість, сприятиме залученню педагогів до процесу удосконалення, пошуку нових форм відстоювання власних та професійних інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Відроджуймо національну освіту. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrnationalism.org.ua/news/?n=4835>. – Заголовок з екрану.
2. Качур В. Взаємодія сім'ї і школи як чинник реалізації шкільних стандартів у США // Порівняльно-педагогічні студії № 1(7), 2011. – С. 129-134.
3. Обдаровані діти у школах США // Сайт «Освіта». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/technol/3488>. – Заголовок з екрану.
4. Садовець О.В. Робота Національної асоціації учителів США з професійної підготовки учителів середніх класів / О.В. Садовець // Вісник черкаського університету. Серія: Педагогіка. – 2008. – Вип. 144. – С. 141–145.
5. Садовець О.В. Форми професійного розвитку вчителів в освітніх асоціаціях США / О.В. Садовець // Наукові записки ТНПУ ім. В. Гнатюка. Сер. Педагогіка / гол. ред. Г. Терещук. – Тернопіль, 2010. – № 1. – С. 205-209.

6. Association of American Educators. The AAE «About Us». – [Electronic resource]. – Available from: <http://www.aaas.org/>. – A title is from a screen.

7. Association of American Educators. The AAE «Code of Ethics». – [Electronic resource]. – Available from: <http://www.aeteachers.org/code-ethics.shtml>. – A title is from a screen.

8. American Federation of Teachers (Who We Are). – [Electronic resource]. – Available from: <http://www.aft.org/about/index.htm>. – A title is from a screen.

9. National Middle School Association. (National Middle School Association's Position Statement on the Professional Preparation of Middle Level Teachers). – February, 2006. – [Electronic resource]. – Available from: <http://www.nmsa.org/AboutNMSA/PositionStatements/ProfessionalPreparation/tabid/287/Default.aspx>. – A title is from a screen.

10. Fulltext Journals by Subject: Education. – [Electronic resource]. – Available from: <http://rzblx1.uni-regensburg.de/ezeit/fl.phtml?bibid=AAAAA&colors=7&lang=en¬ation=D>. – A

SAGE. Education. – [Electronic resource]. – Available from: http://www.sagepub.com/journals.nav?set=1&forceIgnore=True&sortBy=titlePrinted&prodTypes=journals&sizeBooks=&reverseFlag=false&start=1&level1=C00&currTree=Subjects&&_requestid=552639&_requestid=814831&_requestid=825687. – A title is from a screen.